

ANMELDELSER

BØRN OG UNGE

Merete Dael, Jan Helmer-Petersen og Beth Juncker (red.): Børnekultur i Danmark 1945-2020. Kbh.: Gad 2021. 400 s. 399,95 kr.

Af Nina Christensen, professor, Aarhus Universitet

Børnekultur i Danmark 1945-2020 er en vigtig udgivelse. Den dokumenterer store dele af den forskning og det kulturpolitiske, formidlingsmæssige og kunstneriske arbejde, der har fundet sted omkring kultur for, med og af børn de sidste 75 år. Det er samtidig en flot udstyret bog, der med talrige illustrationer og i stort format indbyder til læsning.

Værket er redigeret af tre centrale og indflydelsesrige personer på området: Jan Helmer-Petersen var ansat i Kulturministeriet 1980-2009 og tæt på udarbejdelsen af politikker på området, Merete Dael var 2004-17 konsulent i Slots- og Kulturstyrelsen, mens Beth Juncker som forsker var med til at bygge forskningsområdet op og fik Danmarks første doktorgrad i børnekultur. Ud over redaktørerne, der har skrevet for- og efterord og selvstændige kapitler, tæller rækken af medforfattere en række forskere, heriblandt Ning de Coninck-Smith, der skriver om barndom, Herdis Toft, Carsten Jessen

og Anne Mette Thorhauge, som skriver om børns legekultur og medier, Louise Ejgod Hansen udlægger børneteatrets udvikling, og Gitte Balling skriver om bibliotekerne som formidlingsinstitutioner også for børn. Andre forfattere repræsenterer livslang, faglig beskæftigelse med dele af feltet i en række forskellige roller, bl.a. Ulrik Breuning på filmområdet og Kirsten Møller, der repræsenterer et langt virke som underviser og formidler i billedkunst.

Læser man bogen fra ende til anden, efterlades man umiddelbart beriget med informationer om børnekultur og børnekulturpolitik på en bred vifte af områder, herunder også dans, musik, arkitektur og museer. Det er tydeligt, at redaktørerne gerne har villet præsentere rigdommen og variationen i feltet og videregive det på en måde, der rækker ud mod et bredt publikum i en ligefrem og engageret form. Det er respektindgydende, at det er lykkedes at samle det mangefacetterede stof i én udgivelse.

Det heterogene forfatterkorps gør dog samtidig, at bogen i forhold til artiklernes karakter og målgrupper peger i mange forskellige retninger. Det tror jeg ikke nødvendigvis, at redaktørerne vil synes er en svaghed, og for mange læsere vil det muligvis opleves som en behagelig variation, at de en-

kelte forfattere benytter sig af forskellige formidlingsstrategier. Man møder som læser velskrevne forskningsformidlende artikler, hvis litteraturlisten bagerst i bogen giver henvisninger også til nyere forskningslitteratur på området, så man også får mulighed for at læse videre i forlængelse af teksternes problemstillinger. Særligt inspirerende for denne læser er blandt andre Gitte Ballings, Louise Ejgod Hansens og Ning de Coninck-Smiths artikler, hvoraf jeg med fornøjelse har afprøvet nogle som introducerende artikler i undervisningssammenhæng. Andre artikler har mere redegørende eller dokumenterende karakter, f.eks. Jan Helmer-Petersens beskrivelser af de kulturpolitikker, der blev udarbejdet i perioden. Hans to artikler leverer vigtig dokumentation for den udvikling, han har været øjenvidne og deltager i, og de har karakter af at være en form for hvidbog for fremtidig forskning. Børnekulturpolitik er f.eks. meget stedmoderligt behandlet med blot to sideres generelt omtale i Povl Baches *Finkultur og mangfoldighed. 60 år i dansk kulturpolitik* (2021), og det hul fyldes ud her.

Andre artikler er primært redegørelser for en række produktioner eller værker på området, og disse mere opremsende artikler retter sig nok primært mod læsere, der skal have et første indtryk af feltet. Det gælder f.eks. artiklen om børne-tv, der helt undlader at referere både til grundig forskning på feltet, bl.a. af Christa Lykke

Christensen og Helle Strandgaard Jensen. I dette og andre kapitler får bogen også et alment fortællende, nærmest snakkende præg, som jeg ikke synes yder stoffet eller læseren retfærdighed. Ord og vendinger som "smadderpinlig" (s. 209), "have det stramt med" (s. 249), at "noget koster kassen" (s. 15) eller en advarsel mod, at den følgende tekst kan virke "langhåret" (s. 71), ville muligvis virke godt i en mundtlig formidlingssituation, men har ikke samme effekt på skrift i en fagbog, der også har som ambition at højne respekten for feltet.

Sine steder undgår bogen heller ikke at få karakter af skåltale eller festskrift, der snarere – bl.a. med en hyppig anvendelse af "vi" – taler ind i et eksisterende børnekulturelt fællesskab. Her kunne f.eks. yngre læsere, som kunne udvikle feltet og det brede, udenforstående publikum godt føle sig ekskluderet eller endog talt ned, f.eks. når en forfatter skriver om filmloven i 1972, "Hvilket vi siden lidt overmodigt har hyldet i mangen en skåltale" (s. 199), når det hedder, at "vi" har elsket tv's fremstilling af latterlige fædre (s. 245), eller når redaktionsgruppen til sidst nævner, at "Med 75 års udvikling i bagagen kan vi til gengæld trække nogle linjer, samle nogle vedholdende vejkruds og give de næste 75 år nogle gode råd med på vejen" (s. 372). Eftersom bogen også i mange tilfælde peger på de kompleksiteter og paradokser, der kendetegner feltet, kan man spørge sig selv, om det er tilsigtet, at bogen

samtidig på paradoksal vis hermed også kommer til at appellere til enighed om den sande fortælling om børnekulturens historie, vurdering af værker og opfattelser af barndom?

Når det gælder barndom som begreb, bliver man som læser på tværs af artiklerne præsenteret for forskellige opfattelser og tilgange. Men samtidig manifesteres i rammesætningen fra indledning til konklusionen og i en del artikler nogle grundlæggende opfattelser af en historisk udvikling og et syn på barnet. Når det gælder historien, har børnekulturen i denne optik udviklet sig fra at være underlagt begrænsende pædagogiske dannelses- og opdragelsesformål til at være et felt, hvor der hersker respekt for barnet som en legende og frit skabende producent af kunst og kultur. I denne optik går udviklingen fra et syn på barnet som 'becoming' (individ i udvikling) til 'being' (individ i egen ret). Disse termer bringes i spil f.eks. af Herdis Toft (s. 47-49) og Beth Juncker (s. 71), som var disse termer velkendte for den almene læser og ikke til diskussion. Det gøres uden henvisninger til de forskere inden for childhood studies, som har introduceret begreberne. I bogen knyttes betegnelserne bl.a. til en modsætning mellem børns frie legekultur og den instrumentelle læring, der ifølge en række af forfatterne finder sted i skoleregnet. I nogle tilfælde bringes de dog også i spil i forlængelse af redegø-

relser for tankevækkende debatter og dilemmaer, som Louise Ejgod Hansen f.eks. beskriver i forbindelse med interne kampe mellem kunstneriske og institutionelle aktører inden for børneteater.

Et af afsnittene i Beth Junckers kapitel "Børnesyn under omvæltning" hedder "Den kæmpende børnekulturforskning". I al sin sammensathed er bogen også et vidnesbyrd om en reel kamp blandt forskere, formidlere, kunstnere og fagfolk inden for en lang række felter for at skabe viden, anerkendelse og opmærksomhed inden for området. Også i det lys er der grund til at være taknemmelig for, at det er lykkedes at dokumentere og fremlægge indsigtfuld og nyttig viden på feltet i en samlet fremstilling. Ingen læser af bogen kan undgå at blive klogere, få lyst til at diskutere, modsige, komme med supplerende eksempler og tænke videre med bogen. Det kunne f.eks. være i retning af at se nærmere på samarbejder mellem kunstarterne, mellem børn og voksne, mellem nye og ældre medier, på mere udfoldede eksempler på børn som producenter og på samspillet mellem at sanse, lære og gøre sig kunstneriske erfaringer. Som "David", et af de få citerede børn i bogen, siger: "Jeg synes, at billedkunst og den slags er vigtig for en. For der skal man nemlig selv tænke – hele tiden" (s. 265).